

جلسه ۲۲۵

صورت مشروح مجلس عصر یوم سه شنبه بیست و چهارم دلو سنه ۱۳۰۱ برابر بیست و ششم جمادی الثانی ۱۳۴۱ مجلس تقریباً يك ساعت و نیم قبل از غروب بریاست آقای مؤتمن الملك تشکیل گردید (صورت جلسه یوم یکشنبه بیست و دوم دلورا آقای مستشار السلطنه قرائت نمودند)

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)
حاج شیخ اسدالله - بنده در صورت جلسه عرضی ندارم بعد از تصویب صورت مجلس عرض دارم .
 رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی (اجازه)

شیخ الاسلام اصفهانی - بنده راجع به بودجه وزارت داخله سه مطلب عرض کردم یکی آنکه از هفتصد و بیست هزار تومان که برای امنیت در بودجه پیشنهادی دولت منظور شده بود فقط چهارصد هزار تومان داده اند و سیصد و بیست هزار تومان از آن کسر شده است . و از ششصد و سی هزار تومانی که از بودجه وزارت داخله کسر شده است سیصد و بیست هزار تومان قسمت امنیت نمیشود . این مطلب در صورت جلسه نوشته شده است ولی يك قسمت دیگر هم عرض کردم راجع به شصت و دو هزار تومان که برای تشکیلات جدید شش ماهه آخر سال در بودجه منظور کرده اند و عرض کردم وزارت داخله تشکیلات جدیدی در این شش ماهه آخر سال نداده و باید این شصت و دو هزار تومان از بودجه حذف شود این قسمت در صورت جلسه اشاره نشده است .

رئیس - آقای قمی (اجازه)

قمی - بنده در صورت جلسه عرضی ندارم .
 رئیس - قانون انتخابات از ماده پنجم مطرح است

حاج شیخ اسدالله - بنده قبل از داخل شدن در دستور عرض دارم
 رئیس - بفرمائید .

حاج شیخ اسدالله - همه آقایان می دانند بواسطه اینکه بودجه معارف از مجلس گذشته است رئیس مالیه از پرداخت حقوق و بودجه مدارس امتناع نموده است و این مسئله باعث زحمت مدیران و معلمین مدارس شده است بطوریکه اخیراً جمعی از مدیران مدارس مجدداً به مجلس متوسل و متحصن شده اند و تقاضا دارند تکلیف آنها معین شود و تا کنون هم بدفع الوقت گذشته و حقیقتاً سزاوار نیست در صورتیکه یکماه پیشتر به آخر سال باقی نمانده و بودجه معارف هم از کمیسیون گذشته جمعی سرگردان بمانند . نمایانم جهت اینکه

تا کنون کمیسیون بودجه بودجه معارف را به مجلس نفرستاده است چیست ؟ و هنوز طبع و توزیع هم نشده است . این است که بنده برای آسایش عموم مستخدمین مدارس از مدیر و معلم رفراش و غیره تقاضا میکنم که اگر اشکالی در بودجه وزارت معارف هست رئیس کمیسیون بودجه بفرمایند و اگر هم اشکالی ندارد علت اینکه به مجلس نمی فرستند چیست ؟ و اگر هم بودجه معارف ناقص است تقاضا میکنم بودجه مدارس را به مقام محترم ریاست تقدیم کنند که فردا جزء دستور شده و مطرح شود و در این مدت کمی که به آخر سال مانده است اقلاً مدیران و معلمین و سایر مستخدمین مدارس از این بی تکلیفی بیرون آیند و منجر بیک تعطیل دیگری نشود .

رئیس - آقای قمی (اجازه)

آقا میرزا ابراهیم قمی - اهالی زرنند چند هفته است در تلگرافخانه آسیابک متحصن شده و از تعدیات حکومت نظامی آنجا شکایت دارند . و بتوسط اغلب از آقایان نمایندگان هم عریضه شکایت به مجلس عرض کرده اند و چندین تلگراف شکایت هم به وزارتخانه های مربوطه نموده اند ولی به تظلمات و شکایات آنها رسیدگی نشده است و چون آسیابک جای کوچک و سردی است به متحصنین سخت میگردد . بنده عین عریضه که بتوسط من به مجلس عرض و شکایت کرده اند به مقام محترم ریاست تقدیم و تقاضا می نمایم بفرموده که صلاح می دانند به مقامات مربوطه شرحی نوشته شود که رفع تعدی از آنها بشود . مطلب دیگری که میخواهم عرض کنم و بواسطه معین نشدن هیئت دولت سکوت کرده ام این است که مأمورین ارزاق در قم مشغول تعدی و اجحاف می باشند و به خانهای

مردم میریزند و در هر خانه شش خوراک هفت خوراک جویدا میکنند در صورتیکه هیچ مربوط به ارزاق عمومی هم نیست بامقداری افت از اهالی میگیرند و از قرار خرواری شش تومان بآنها پول می دهند و خودشان با خاک و خاشاک به مردم خرواری هشت تومان می فروشند و به کرات اهالی چه کتباً چه تلگرافاً شکایت کرده اند . تقاضا میکنم از طرف مجلس مقدس شرحی به وزارت مالیه یاهر کیجا که صلاح است نوشته شود که اسباب آسایش آنها فراهم شود .

رئیس - آقای حاج نصیر السلطنه (اجازه)

حاج نصیر السلطنه - بنده کاملاً اطلاع دارم که وضعیت ناگواری از نگذشتن بودجه معارف برای آقایان مدیران و معلمین و سایر مستخدمین مدارس حاصل است و خیلی هم تأسف میخورم . ولی در عین حال آقای شیخ اسدالله هم تصدیق می فرمایند که کمیسیون بودجه در این باب قصوری

نکرده است و به مناسبت اختلاف نظری که در هر موقع از طرف دولتها پیش می آید کمیسیون بودجه موفق نشد آنطور که در نظر داشت بودجه معارف را با سرعت وقت بگذراند ولی فعلاً قریب پنج روز است که متوالیاً کمیسیون مشغول تحریر بودجه معارف است و شاید امروز تمام شود و البته آقایان تصدیق میفرمایند که منشی کمیسیون هم قصوری نکرده است و سبب تأخیر آن تطبیق صورت مجالس با پیشنهادات وزارت معارف راجع به بودجه مدارس بوده است و امیدوارم همین امشب یا فردا برای طبع فرستاده شود .

رئیس - آقای سهام السلطان (اجازه)

سهام السلطان - بنده گمان می کنم در بودجه چهار دیواری که از مجلس گذشت آنچه برای بودجه مدارس اعتبار داده شد در کمیسیون هم مطابق همان صورتی که داده بودند چیزی کم و کسر نشود بهمان ترتیب گذشت و در صورتیکه از کمیسیون گذشته است گمان نمیکنم علت داشته باشد که از طرف مالیه پرداخته نشود که شاید طبع و توزیع بودجه هم چند روز طول بکشد لذا عقیده بنده اینست که مثل سابق بودجه مدارس را بپردازند تا بودجه معارف به مجلس آمده و اگر اشکالاتی هم داشته باشد در مجلس رفع خواهد شد . بهر جهت بودجه مدارس مطابق همان اعتباری که در بودجه چهار دیواری تصویب شده از کمیسیون گذشته و بهتر این است که برای رفع زحمت مستخدمین مدارس حقوق آنها پرداخته شود تا بودجه معارف بمجلس آمده و تصویب شود .

رئیس - آقای آقا میرزا سید حسن کاشانی . (اجازه)

آقا میرزا سید حسن - در هفته قبل آقای نصرت الدوله فرمودند که بودجه معارف روز شنبه یا یکشنبه بمجلس خواهد آمد و حالا آقای حاج نصیر السلطنه می فرمایند شاید تا فردا تمام شده و بطبع برود . بهر جهت خوب است اهتمام نمایند که زودتر به مجلس آمده و تکلیف آن معلوم شود .

رئیس - آقای امیر ناصر (اجازه)

امیر ناصر - در این موقع که آقای قمی راجع بزرنند شرحی فرمودند بنده هم ناگزیر مطالبی عرض کنم همانطور که آقای قمی اظهار فرمودند متأسفانه قریب یکماه است اهالی زرنند در تلگرافخانه متحصن شده و از تعدیات حکومت نظامی بتوسط اغلب از آقایان نمایندگان حتی شاهزاده سلیمان میرزا عریضه های شکایت به مجلس فرستاده اند

ولی نمیدانم از چه نقطه نظر این مسئله در مجلس مطرح نشده ؟

شاید موضوع را قابل توجه ندانستند

بهر جهت بدبختانه عرایض آنها قابل توجه کسی نگردیدند اگر بنده هم در این موضوع عرض می کردم حمل بر غرض شخصی میشد ولی حالا که آقای قمی در این باب اظهاری نمودند بنده هم برای اینکه ادای حق و کالت خودم را کرده باشم چنانچه بشهادت رؤسای دولت تا کنون هم هر چه از قوه من به عمل آمده است در ایفای وظیفه ام قصوری نکرده ام . حالاً هم عرض میکنم اهالی ساوه وزرنند بهیچوجه حکومت نظامی لازم ندارند و باقی ماندن حکومت نظامی در زرنند هیچ موجبی ندارد زیرا اهالی ساوه وزرنند همیشه فرمان بردار دولت بوده و هستند و آنجا نه سرحدات نه محل سوق الجیشی و نه قابل این است که دولت يك نظر خصوصی در آنجا اعمال کند و متأسفانه برای صاحب منصبانیکه می خواهند از طرف وزارت جنگ مأمور کاری باشند سعی میکنند که در ولایات نزدیک طهران برای آنها مأموریتی تهیه کنند و برای اینکه بیکی از صاحب منصبان هم مأموریتی داده باشند شخصی را با آنجا فرستاده اند و هیچ معلوم نیست مرجع شکایات اهالی آنجا کدام وزارتخانه است ؟

آیا وزارت داخله است ؟ آیا وزارت جنگ است ؟ وزارت داخله نظر باینکه حکومت آنجا نظامی است از رسیدگی و تحقیقات لازمه و همراهی با اهالی خودداری و استتکاف میکنند و از آنجنگ هم چون مأمور از طرف خود او است بشکایات اهمیت نمی دهد و بدبختانه تصمیمات هر دولتی هم در دولت های بعد مورد توجه نمی شود بلکه مخصوصاً آنرا تغییر می دهد . در نتیجه شش ماه شکایات واصله و اظهارات بنده با آقای قوام السلطنه در اواخر کابینه ایشان موفق شدم باینکه حکم الغاء حکومت نظامی آنجا را از آقای قوام السلطنه بگیرم ولی به مجرد اینکه این حکم گرفته شد فوری در جریده ستاره ایران يك عبارات و اشاراتی که شایسته يك نفر روزنامه نویس حق گوئی نبود نوشته شد و بنده هم خواستم در جواب شرحی بنویسم دیدم مناقشه قلمی شروع خواهد شد و شایسته نبود باین مناسبت عرض میکنم اگر اهالی ساوه وزرنند از اهل این مملکت هستند داعی ندارد درباره آنها انواع فشارها وارد آید

از مالیه شکایت میکنند بهیچوجه مورد توجه واقع نمی شود بکرات تقاضا کرده اند حکومت نظامی آنجا ملغی شود . گرچه کتباً از طرف وزارت جنگ نوشته شد الغاء میشود ولی عملاً ملغی نشد . اهالی بدبخت ساوه و زرنند به وسیله تظلمات خود را اظهار واز کدام مرکز انتظار رسیدگی بعرایض خود را داشته باشند . بنده با کمال تأسف و صدای بلند عرض میکنم اهالی ساوه وزرنند بدبخت ترین مردمی هستند که بواسطه ملاحظات کابینه ها مورد هزار گونه صدمات و فشار واقع شده اند و بیشتر این صدمات بواسطه

این بوده است که بنده نخواستم با کابینه‌ها مخالفت کرده باشم باین ملاحظه موکلین من و عرایض آنها قابل توجه نشده است بنده در آخرین دوره مجلس تأسفات خودم را اظهار می‌دارم و با صدای رسا که بگوش موکلین من برسد عرض می‌کنم که من شایسته نبودم وظیفه و کالت شما را ایفاء نمایم و در صورتیکه قریب بیست ماه است این صدمات و تظلمات بشما میرسد من قادر نبودم آن صدمات را از شما رفع کنم در صورتیکه اتکاء من بمجلس شورای ملی بود و در حقیقت یکی از نقاطیکه پیوسته اهالی آنجا در مضیقه و دچار اشکالات بوده‌اند ولایات ساوه و زرند است و ازقراری که بنده اطلاع یافته‌ام راجع بتشکیلات و وضعیت نظامی و انتخابات آتیه آنجا هم شروع به پروپاگاندا هائی کرده‌اند که مقتضی نیست و البته بعدها اگر چیزی گفته شود معلل بقرض نخواهد بود و بیان حقیقت است

رئیس - آقای نصرت الدوله (اجازه)

نصرت الدوله - آقای سهام السلطان راجع ببودجه مدارس تا کسید فرمودند . چنانچه آقای حاج نصیرالسلطنه رئیس کمیسیون بودجه توضیح دادند سبب تأخیر بودجه صحیحه مدناوس بوده است و همانطور که فرمودند بودجه معارف و مدارس حاضر شده است و نمیتوان گفت آن اعتبارات سابق برای مدارس کافی است زیرا در بودجه که برای مدارس نوشته شده است یک اعتبارات زیادی پیش بینی شده است بهر جهت بودجه حاضر شده و انشاءالله برای امشب یا فردا برای طبع فرستاده خواهد شد و بنده می‌خواستم خدمت آقایانی که موقع را مفتتن شمرده و درباره بودجه مدارس صحبت می‌فرمایند می‌خواهند جمعی را از خودشان ممنون کنند تذکر بدهم که بهترین وسیله ممنون کردن مستخدمین مدارس این است موقعی که بودجه معارف بمجلس می‌آید در مجلس زیاد معطل نفرمایند

رئیس - آقای اقبال السلطان (اجازه)

اقبال السلطان - اظهاری که آقای حاج شیخ اسدالله راجع بعدم پرداخت حقوق مدارس فرمودند گمان میکنم اینطور تصور نموده‌اند که رئیس مالیه بهیچوجه حقوق مدارس را نمی‌پردازد در صورتیکه اینطور نیست رئیس مالیه مطابق آن اعتبار چهار-دیواریکه در سال گذشته برای مدارس تصویب شد حقوق مدارس را از آن قرار حاضر است بپردازد ولی حرف مستخدمین مدارس راجع باضافاتی است که برای آنها در بودجه جدید معین شده است و از این نقطه نظر است در گرفتن حقوق خودداری میکنند و حقاً هم تا بودجه معارف از تصویب مجلس بگذرد رئیس مالیه آن اضافات را نمیتواند بپردازد

رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - امروز دو موضوع در مجلس مطرح شد و بعقیده بنده از هیچکدام نتیجه گرفته نشد یکی مسئله بودجه معارف بود اگر چه آقای حاج نصیرالسلطنه جواب آنرا بیان فرمودند و یکی هم مسئله که آقای امیرناصر بیان نمودند مسئله‌ای که آقای امیر ناصر با آن شرح مفصل بیان فرمودند (بدبختانه من چون در کمیسیون عرایض واقع شده ام ناچارم جواب عرض کنم اقدامات کمیسیون عرایض بکرات طبع شده ولی متأسفانه موقع نشده است که در مجلس مطرح شود تا آقایان بدانند که برادران آنها هم مشغول اقدام بوده‌اند بنده مجبورم راجع با اهالی ساوه و زرند معین واقع‌ها عرض کنم و تلگرافات و عریضه‌ها و تلفنهای شکایت آمیزی در ظرف سه چهار روز توسط شاهزاده سلیمان میرزا و آقای امیرناصر و چند نفر دیگر از آقایان نمایندگان بکمیسیون عرایض رسید و اصل شکایت آنها راجع بسو موضوع بود که بمرض آقایان میرسانم (این مسئله را قبلاً عرض کنم مسائلیکه از کمیسیون عرایض میگردد آنها را در اطاق تنفس می‌گذرانیم که آقایان ملاحظه فرمایند و هر کدام را قابل ملاحظه می‌دانند در مجلس مطرح کنند) بهر جهت قدیمیکه کمیسیون عرایض راجع بشکایات اهالی ساوه و زرند نمود این بود که نماینده وزارت داخله و وزارت جنگ را بکمیسیون احضار نموده و اصل عرایض اهالی ساوه و زرند را که یکی راجع بسربازگیری و فشارهائی که بپسر علاءالدوله با اهالی وارد آورده بود و یکی هم راجع بحکومت نظامی بود با حضور نمایندگان وزارت داخله و جنگ مطرح بود و دوسه‌های آنها هم در کمیسیون عرایض حاضر است و ممکن است آقایان مراجعه فرمایند و کاملاً از قضیه مستحضر شوند بالاخره پس از آنکه این مسئله از طرف کمیسیون عرایض تعقیب شد و پس از فشارهائیکه بوزارت جنگ و وزارت داخله آوردیم آخرین جوابی که از وزارت جنگ ما رسید این بود:

حشمت نظام نامی را مأمور کرده‌ایم که هم بساوه و هم بزرند رفته و رسیدگی کند که شکایات متشکیکن حقیقت دارد یا نه و بدهم از طرف وزارت داخله اطلاع دادند که برای رسیدگی شکایات آنها مأمور اعزام شد

اما راجع بحکومت نظامی مطابق تکلیفی که کمیسیون عرایض دارد بوزارت داخله مراجعه کردیم و همان ادله‌ها که خود اهالی برای عدم لزوم حکومت نظامی و فشار هائیکه از طرف حکومت نظامی بآنها وارد می‌شود اظهار داشته بودند همان دلایل را بوزارت داخله کتباً اطلاع دادیم وزارت داخله در جواب نوشته است که حکومت

نظامی ملغی یا در شرف الغاء است این بود اقداماتیکه کمیسیون عرایض در این باب کرده است و محض استحضار خاطر آقایان عرض شد حالا اگر مجلس مایل باشد که راپورت کمیسیون عرایض بمجلس آمده و مطرح شود و اقدامات دیگری هم بشود کمیسیون عرایض حاضر است

رئیس - آقای حائریزاده (اجازه)

حائریزاده - عرایض بنده گفته شد و تقاضا میکنم داخل در دستور شویم.

(جمعی از نمایندگان گفتند صحیح است)

رئیس - قانون انتخابات از ماده ۵ مطرح است

آقای ملک الشعراء

(اجازه)

ملک الشعراء - بنده موافقم

رئیس - آقای فتح الدوله

(اجازه)

فتح الدوله - بعقیده بنده این ماده پنجم در موقع عمل هم دولت و هم مردم را دچار مشکلات خواهد نمود زیرا این جا می‌نویسد:

انتخاب نمایندگان با کثرت نسبی است لیکن باید نماینده کمتر از ربع مجموع عدده رأی دهندگان رأی نداشته باشد و این مسئله ربع که در اینجا نوشته شده است اینطور می‌فهماند که این قانون منعقد شده است در هر جائی چندین مرتبه انتخاب بعمل آید.

فرضاً در يك معلى انتخابات بعمل آید و از میان چند نفر که باید انتخاب شوند يك نفر حائز اکثریت شد یعنی بیش از ربع مجموع عدده رأی دهندگان رأی داشت آن وقت برای انتخاب بقیه منتخبین باید مجدداً انتخابات بعمل آید و این مسئله باعث میشود که مردم دست از کار و زندگانی خود برداشته و متصل مشغول انتخابات باشند و برای دولت هم يك کيسه هنگفتی لازم است که مخارج سنگین انتخابات را متحمل شود بعقیده بنده همان انتخابات نسبی کافی است و تصور میکنم این ماده را از این جهت نوشته‌اند که یکی دو نفر در این سه چهار دوره مجلس رأی که در باره آنها داده شده کم بوده است در صورتیکه مثلاً با صد رأی از ابتدای مشروطیت تا کنون کسی از میانه ملت برای مقام نمایندگی انتخاب نشده است اگر هم کسی فرضاً با صد رأی وکیل شده است هلتش این بوده است که شخص اولی که حائز اکثریت بوده است و رأی زیاد هم داشته است یا از نقطه نظر اینکه از جای دیگر هم انتخاب شده یا بواسطه علتی از وکالت استعفا نموده است آن وقت کسی که در درجه دوم یا سوم صد رأی یا پنجاه رأی داشته است بموضع او مقام نمایندگی را احراز کرده است.

بهر جهت برای يك مسئله که خیلی شاذ و نادر است آمده‌اند و پیش بینی کرده‌اند يك مسئله را که بعقیده بنده غیر عملی است زیرا هم برای مردم مشکل است که باید بکلی از صکار و کسبشان دست کشیده و همیشه مشغول باشند که انتخاب به عمل آید و هم برای دولت خیلی خرج دارد.

در هر صورت بعقیده بنده همان کثرت نسبی کافی است و در این زمینه بمقام ریاست هم همینطور پیشنهاد کرده‌ام و البته بکمیسیون میرود امیدوارم کمیسیون هم این پیشنهاد را طرف توجه قرار داده و قدری زیادتیر با دله مخالفین توجه فرموده که شاید بیک طریق خوش اصلاح بشود.

رئیس - آقای ملک الشعراء (اجازه)

ملک الشعراء - در موضوع ماده ۵ در جلسه گذشته توضیحات کافی از طرف آقای شیخ رئیس داده شد و اعتراضاتی راهم که امروز نماینده محترم فرمودند تقریباً تکرار همان اعتراضات جلسه گذشته بود البته اگر اعتراضات تکرار نشود عملی تر است و بدیهی است که ما هم این مسئله را تصدیق داریم ولی از آن طرف آقایانی که باین ماده اعتراض دارند باید تصدیق فرمایند که در يك حوزه انتخابیه که ده هزار و پانزده هزار رأی داده میشود و یکمده زیادی شرکت در انتخاب میکنند باید يك ماده هم وضع شود که در این حوزه يك آدم صد رأی یا پنجاه رأی وکیل جماعت نشود تمام قصد کمیسیون و ما که موافقت کردیم این نکته بوده است و نظایر آن در این مجلس و هم در این مجالس گذشته موجود بوده و دیگر نظر خاصی نداشتیم فقط قصد ما این بوده است که حتی الامکان اشخاص که استعفا میدهند یا بالاخره در حین وکالت فوت می‌شوند یا بوسائلی قبول نمی‌کنند یا اینکه يك قضایائی از این قبیل پیش می‌آید و انتخابات اشخاص بدرجه دوم و سوم می‌رسد اشخاصی که باین وسائل و کالتشان معزز میشوند لافل زیادتیر از یک ربع کلیه آراء را دارا باشند.

تمام قصدا این بوده است و بهیچ دلیلی آقایان معترضین نمی‌توانند بگویند این اعتراض وارد نیست و نمیشود این اعتراض ما را رد کرد حالا اگر یک ربع را زیاد می‌دانید ممکن است پیش نهاد کنند که خمس یا هشر باشد شاید بعضی از اعضاء کمیسیون هم در این قسمت موافقت کنند بهرحال در این قضیه قصد ما این بوده است که جلوگیری شود از اشخاصی که در يك حوزه پنجاه هزار رأی یا صد رأی می‌خواهند داخل مجلس شوند البته باید يك کاری کرد که وکیل يك ناحیه اکثریت آرائی را که در این ناحیه داده شده است

داشته باشد و اما اینکه فرمودند (مردم) باید کسب کار خودشان را کنار بگذارند و متصل در پی انتخاب کردن باشند) این اعتراض وارد نیست برای اینکه مطلب در هر جا پیش نمی آید که منتخبین باره کم انتخاب شوند و خیلی زیاد است و بندرت اتفاق می افتد ولی بالاخره اگر یکدفعه اتفاق افتاد برای این موارد قلیل و نادر این پیش بینی شده است و وقتی که نباشد تجدید انتخاب شود بالاخره آنها بیکه مایل اند و می خواهند و می آیند و رأی می دهند.

قانون که مردم را مجبور نمی کنند کار و کسب خودشان را ول کرده بیایند و رأی بدهند.

رأی دادن آزاد است و هر کسی با آزادی مطلق و علاقه و عقاید شخص اگر می خواهد مثلا با آقای شیخ الرئیس رأی میدهد و الا نمیدهد.

این است که در این قضیه خواستم خاطر آقایان را مسبوق کنم که نظریات خصوصی در کار نبوده که این قانون برای بعضی مفید باشد و هیچیک از آقایان نماینده کان هم حاضر نیستند که با پنجاه رأی وکیل بشوند و بمجلس بیایند و البته همه آقایان چنانچه با آراء کثیره و اکثریت وکیل شدند البته در آتیهم سعی میکنند که بایک آراء زیادی وکیل شوند و بالاخره تصور میکنم این نگرانیها برای آن مانع خصوصی است و البته اگر یکربع را آقایان زیاد میدانند ممکن است پیشنهاد کنند که کمیسیون تغییر در ماده بدهد ولی در اصل ماده نباید اشکال تراشی کرد و باید حتی الامکان هر دو طرف موافقت کنند که جلو گیری و پیش بینی برای این قضیه که عرض شد بشود و اگر چنانچه اصل ماده را برداریم بعقیده بنده بآن تقصیه ایست برای قانون انتخابات.

(جمعی گفتند مذاکرات کافی است - وعده گفتند کافی نیست)

رئیس - رأی میگیریم بکفایت مذاکرات آقایانیکه مذاکرات را کافی میدانند قیام فرمایند.

(نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - معلوم میشود کافی است . پیشنهادات قرائت میشود .

نه فقره پیشنهاد آقایان مدرس - عماد الملک طباطبائی تبریزی - دانش - آقا سید فاضل - فتح الدوله - محقق العلماء - محمد ولی میرزا - معتمد السلطنه (بمضمون ذیل قرائت شد)

پیشنهاد میکنم بجای ماده و تبصره نوشته شود

انتخاب نمایندگان با اکثریت نسبی است لیکن باید رأی نماینده کمتر از دوهزار نباشد .

مدرس

بنده پیشنهاد میکنم که در ماده پنجم ربع مبدل بخرم شود .

عماد الملک طباطبائی تبریزی بنده پیشنهاد میکنم که ماده پنجم بطریق ذیل اصلاح شود .

لیکن باید نماینده کمتر از ۱۰۰ نفر رأی دهنده کان رأی نداشته باشد .

محمد دانش بنده پیشنهاد میکنم حذف ماده پنجم را در صورتیکه فلسفه حکمی در اثبات این ماده باشد تصور میکنم وجهی برای اعتبار (ربع آراء) نباشد دارا بودن عشر آراء کافی است .

سید فاضل کاشانی بنده پیشنهاد میکنم که در ماده پنجم فقط نوشته شود که انتخاب نمایندگان به اکثریت نسبی است و از کلمه لیکن به بعد حذف شود .

فتح الدوله بنده پیشنهاد میکنم عوض ربع سوس نوشته شود .

بنده پیشنهاد میکنم که تبصره ماده پنجم بکلی حذف شود .

محمد دانش بنده پیشنهاد میکنم ماده پنجم بطریق ذیل اصلاح شود .

انتخاب نمایندگان با اکثریت نسبی است لیکن باید نماینده کمتر از عشر مجموع عدده رأی دهنده کان رأی نداشته باشد .

محمد ولی بنده پیشنهاد میکنم که در ماده پنجم بجای عبارت (کمتر از ربع) کمتر از عشر نوشته شود .

عبدالله معتمد السلطنه رئیس - ماده ۷ قرائت میشود . (بمضمون ذیل خوانده شد)

ماده هفتم - ایلات عمده موافق حوزه بندی انتخابات هر کدام یک نماینده از بین خودشان مستقیماً به عضویت مجلس شورای ملی می فرستند و سایر ایلات که اسم برده نشد در جزء هر حوزه که هستند رأی خواهند داد .

(جمعی گفتند مخالفی نیست)

مخبر - اطلاعاً عرض میکنم این ماده هیچ تغییری نکرد جز کلمه (از بین خودشان) و کمیسیون این طور مقتضی دید که اگر نماینده ایلات از بین خودشان انتخاب شود بهتر است و الا بقیه ماده بحال خودش باقی است .

رئیس - در ماده هفت مخالفی نیست؟

(بعضی گفتند خیر)

رئیس - قسمت اول ماده یازده قرائت می شود:

(۱) اهل نظام بری و بحری .

حاج میرزا علی محمد دولت آبادی بنده در ماده ۷ عرض داشتم

رئیس - پس گفتید مخالفی نیست .

فتح الدوله بنده هم مخالفم

رئیس آقای اقبال السلطان (اجازه)

اقبال السلطان - منی دانم آقایان اعضاء کمیسیون چه اصراری دارند که بکلی آزادی عقیده را از مردم سلب کنند از اول این قانون تا آخرش آنچه را که کمیسیون تغییر داده جلو آزادی عقیده را گرفته است آن وقت آقای ملک الشعراء که یکی از اعضاء کمیسیون بوده اند ۲ ساعت در این جا در آزادی عقیده صحبت می کنند .

این چه آزادی عقیده است که فلان ایل حتماً وکیل از بین خودشان انتخاب کند؟

آزادی آنها در این است که اگر می خواهند از بین خودشان وکیل انتخاب کنند و اگر نمی خواهند از جای دیگر انتخاب کنند این قید بکلی آزادی عقیده را سلب مینماید که بآنها گفته می شود حتماً مجبورید از میان خودتان وکیل انتخاب کنید باید آزاد و مختار باشند که از هر کجا بخواهند وکیل انتخاب کنند شرط انتخاب در ایران ایرانی بودن است و پس -

همه کس میتواند در ایران وکیل بشود چه علت دارد که نوشته شده حتماً باید از بین خودشان انتخاب کنند .

مخبر - اگر در مورد دیگر اعتراض آقای اقبال السلطان وارد باشد در این جا هیچ وارد نیست زیرا آزادی عقیده ایلات وقتی است که یک نفر وکیل که طرف اعتماد آنهاست انتخاب کنند علاوه یک نظریات دیگری هم در این کار هست که اگر آقایان متوجه شوند خواهند فهمید که این مسئله از همه جهت خیلی مفید است مثلاً وقتی که یک ایل از خودش یک نفر وکیل فرستد البته روابط آن ایل بمجلس متصل میشود و خیلی فوائد سیاسی دارد علاوه انتخاب غیر طبیعی و غیر آزاد وقتی است که از غیر ایل انتخاب شود آزادی ایل وقتی است که از بین خود ایل یک نفر وکیل انتخاب شود .

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - بنده موافقم

رئیس - آقای نصرت الدوله بطور؟

نصرت الدوله - بنده مخالفم .

رئیس - بفرمائید .

نصرت الدوله - بنده هم با قسمت از بین خودشان مخالفم برای اینکه این یک نوع قیدی است برای رأی دهنده کان بلی این

مطلب مدام است و تردیدی ندارد که اگر وکیل ایل بختیاری از خود باشد بهتر از همه کس بحالت روحی و احتیاجات آن ایل اطلاع دارد ولیکن این مطلب نمی تواند الزام کند ایل بختیاری یا یک ایل دیگر که حتماً یکی از خودشان را انتخاب کنند اگر آنها نخواهند از میان خودشان انتخاب کنند بعقیده بنده نباید ما این آزادی عقیده را آنها سلب کنیم علاوه اگر بر فرض می خواستند چنین قیدی بکنند لافاقل خوب بود در قسمت معروفیت مجلس قید میشود مناسب این بود که آقایان اعضاء کمیسیون این مسئله را در ضمن معروفیت مجلس منظور میداشتند بهرحال نسبت بایلات این یک قید و الزامی است که بنده هم مثل آقای اقبال السلطان این را مخالف آن اصلی که موکل را در انتخاب وکیل آزاد نموده است میدانم .

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - مکرر راجع به بعضی از مواد این قانون این جا مذاکره شده و میشود که مخالف آزادی است و بعضی از آقایان مثل حضرت والاها زاده اقبال السلطان با یک نظر تنیدی باین قانون نظر فرموده و با یک شدت و حرارتی اعتراضات خودشان را بیان می فرمایند در صورتیکه ممکن است بدون حرارت فرمایش خود را بفرمایند و ما هم گوش داده و دفاع کنیم دیگر حرارت لازم نیست در هر صورت می فرمائید اگر هر آینه منتخب را محدود کنند خلاف آزادی است تمام این قانون از اول تا آخر حدود است و شرایط منتخب را معین می نماید پس بفرمائید یک مرتبه قانون را کنار بگذارند و آزادی مطلق به مردم داده شود

در صورتیکه اینطور نیست و آزادی باید در حدود قانون باشد نه اینکه بگوئیم منتخب هیچ شرایطی نداشته باشد پس از آنکه به مناسبت مقتضیات و ملاحظه وضیعات قانون نوشته شد آن وقت آن قانون البته در حدود است و برخلاف آن نمی توان اقدام کرد و جلوی آن آزادی مطلق را که صادر نظر دارید البته خواهد گرفت قانون برای جلوگیری آزادی مطلق است و بنده با اینکه در کمیسیون تجدید نظر در قانون انتخابات نیست معذک باین قانون موافق هستم تصور نشود که من از نقطه نظر شرکت در نوشتن این قانون اظهار موافقت میکنم بلکه بنده عقیده باین اصلاح کمیسیون داشته و دارم و از هیچ تهدید و تهمت باک ندارم و اهیت هم نمی دهم و همه جرئت را آزاد میگذارم که هر چه می خواهند بنویسند اما جهت این قید این است که ایلات نماینده از خودشان داشته باشند و اگر از نقطه نظر انصاف و از روی حقیقت

وقت کنید تصدیق می فرمائید که اگر نماینده ترکمان مثل دوره دوم امروز هم در اینجا حاضر بود خیلی بهتر بود مثل اینکه نماینده بلوچستان اینجا نشستند و روابط و مکاتبات بلوچستان دارد جریان پیدا میکنند انصاف باید داد آیا این مسئله ضرری دارد یا اینکه ایل بختیاری یا قشقایی یک نفر وکیل از بین خودشان انتخاب کنند و در این جا حاضر باشد خوب نیست البته بهتر است از اینکه یک نفر از اهالی سایر ولایات یا ایالات انتخاب شده و بعنوان نماینده کمی آنها در این مجلس حاضر شود در هر صورت بنده عقیده ام این است که نمایندگان عشایر و ایلات کلا باید از خودشان انتخاب شده و در اینجا به نشینند و از وضیعات مجلس و مملکت اطلاع پیدا کنند و ما باید کم کم بتوسط آن نمایندگان در آن ایلات هم بسط معارف بدهیم که آنها هم رو بترقی گذارند و تربیت شوند نه اینکه فریاد کنیم و بگوئیم ای وای امان - آزادی را کشته به عقیده بنده این عین آزادی است که نماینده ایل از خودش انتخاب بشود و گمان میکنم لازم بحرارت خرج دادن نباشد .

(جمعی گفتند : مذاکرات کافی است)

رئیس - رأی میگیریم بکفایت مذاکرات آقایانیکه مذاکرات را کافی می دانند قیام فرمایند .

(اغلب قیام نمودند)

رئیس - معلوم می شود کافی است (پیشنهاد آقایان فتح الدوله - منصور - الملک - کازرونی - محمد ولی میرزا - بمضمون ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم که در ماده هفتم بعد از کلمه یک نماینده جمله و از بین خودشان مستقیماً حذف شود .

فتح الدوله بنده پیشنهاد میکنم در ماده هفتم عبارت (از بین خودشان) حذف شود .

منصور الملک بنده پیشنهاد میکنم که ترتیب انتخاب وکیل از ایلات بطور غیر مستقیم باشد باین قسم که اولاً (۸) نفر از طرف ایل منتخب و بانجم نظر ولایت یا ایالات مربوط معرفی شود انجم نظر بحکم قرعه یک نفر را معین نمایند .

کازرونی بنده پیشنهاد میکنم ماده ۷ بطریق ذیل اصلاح شود:

ایلات عمده موافق حوزه بندی انتخابات هر کدام یک نماینده مستقیماً به عضویت مجلس شورای ملی می فرستند الی آخر .

محمد ولی رئیس - قسمت اول ماده یازدهم مطرح است .

آقای اقبال السلطان . (اجازه)

اقبال السلطان - عرض ندارم .

رئیس - آقای نصرت الدوله (اجازه)

نصرت الدوله - بنده در ماده قبل اجازه خواستم که مذاکرات کافی شد .

رئیس - آقای شیخ الرئیس (اجازه)

شیخ الرئیس - بنده موافقم .

رئیس - آقای فتح الدوله (اجازه)

فتح الدوله بنده معتمد که نظامیان افتخاری هم باید مشمول این ماده باشند و بطور انصاف نوشته شود (اهل نظام - بری و بحری چه رسمی و چه افتخاری و پیشنهادی هم در این موضوع کرده و تقدیم می دارم)

مخبر - در قانون انتخابات سابق اهل نظام بری و بحری باستانی نظامیان افتخاری بوده است ولی مادر این ماده مخصوصاً بطور مطلق نوشته ایم که شامل آنها هم بشود .

رئیس - آقای آقا میرزا سید حسن کاشانی . (اجازه)

آقا میرزا سید حسن - بنده می خواستم سؤال کنم با اینکه ماده هشت محتاج به تجدید نظر بود چرا حذف شد و در او مذاکره نشد

رئیس - ماده هشت را کمیسیون اصلاح نکرده و بحال اول باقی گذارده است اگر بخواهید در آن اصلاحی بشود باید پیشنهاد بفرمائید . در این ماده دیگر مخالفی نیست ؟

(اظهاری نشد)

رئیس - آقای سید الملک (اجازه)

سید الملک - بنده در ماده دوازدهم عرض ندارم .

رئیس - قسمت چهارم ماده دوازدهم ارجاع به کمیسیون مبتکرات شده است .

سید الملک - در قسمت اولش عرض داشتم .

رئیس - قسمت اولش باقی است و اصلاح نشده است .

سید الملک اصلاح شده است برای اینکه (این جا مینویسند) انتخاب شوندگان باید دارای صفات ذیل باشند:

اول - متدین بدین حضرت محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله باشد مگر اهل دیانت از ملل متنوعه (در این جا کلمه نمایندگان را انداختند)

رئیس - ممکن است پیشنهاد بفرمائید که اصلاح شود .

(جمعی گفتند لزومی ندارد مطلب واضح است)

مخبر - کمیسیون کلمه نمایندگان را از اید دانسته و حذف کرده .

رئیس - تبصره قسمت چهارم از ماده دوازدهم خواهد ماند تا قسمت چهارم از کمیسیون برگردد و آن وقت مطرح می شود .

قسمت اول و دوم و سوم از ماده چهارم مطرح است .

رئیس - آقای اقبال السلطان (اجازه)

اقبال السلطان یک قانون مهمی در تحت شورا است و آقایان ابتدا مجال مذاکره هم نمیدهند . مطلب بکلی باقی می ماند مثل اینکه آقای حاج شیخ اسدالله تصور کرده اند مامی گوئیم که ایلات از خودشان وکیل فرستند خیر این طور نیست مامی گوئیم آنقدر محدودشان نکنید که اگر بین خودشان کسی را نداشته باشند یا نخواستند از خودشان کسی را انتخاب کنند اساساً وکیل فرستند یک قسمت عمده از اعتراضات بنده راجع بهمین ماد چهارده میشود که در ضمن شود در کلیات اعتراضات خودم را بر عرض رسانیدم و متأسفانه جوابی نشدید دیگر نمایانم تصور کردند که اعتراضات بنده جوابی ندارد باینکه اصلاً دلائل بنده را وارد ندیدند یادیدند و در نظر گرفتند که در بین شورین اصلاح کنند اگر اینطور باشد خیلی خوشوقت ولی اگر قسمت اول و دوم همین طور باقی بماند البته افتخار عمومی بعد فضاوت خواهد کرد بهرحال فعلاً عرض بنده این است که نسبت باین اشخاص که دارند از حق و کالت محروم میشوند دفاع کنم و فوائد نمایندگی آنها را بعرض مجلس برسانم اگر چه میدانم گوش شما مستعد شنیدن نیست (جمعی اظهار کردند صحیح است)

اقبال السلطان - بلی صحیح است البته تصدیق میفرمائید در این مملکت ما اشخاصی لایق و قابلی که حقاً کرسی و کالت را اشغال کنند کم است وقتی که عده کم شد نباید مشکلاتی برای آنهائی که لیاقت این مقام را دارند ایجاد کرد مینویسند وزراء و معاونین آنها در زمان وزارتشان از انتخاب شدن در کلیه مملکت محرومند چرا ؟ بعقیده آقایان برای اینکه نفوذ دارند در صورتیکه اگر درست نگاه کنند می بینند که تمام آنها در این جنین دارای یک نفوذ هائی نیستند که بتوانند با آن نفوذ خودشان را وکیل کنند بلی وزیر جنک دارای این نفوذ هست اما نمایانم وزیر فواید عامه دارای چه نفوذی است وزیر فواید عامه باید فواید عامه را جمع کند و بناهای مخروبه را تعمیر کند و خرابی راهها را اصلاح کند پس چه نفوذی دارد که بتواند با آن نفوذ خود را در مرکز ایجابی دیگر وکیل کند همین طور وزیر عدلیه همه میدانند که وزیر عدلیه

فقط یک مأمور بنی در مرکز ولایات دارد که به دعای مردم رسیدگی میکند محکمه ابتدائی است استیضاف است یا تمیز است و هیچکدام مربوط باین نیست که بتواند یک اعال نفوذی کرده و مقام و کالت را اشغال کند بنده عقیده ام این است که باید از وجود اینها استفاده کرد و نباید اشخاصی که لیاقت مقام وزارت را دارند از کالت محروم نمود البته اشخاصی که برای و کالت انتخاب می شوند باید یک اشخاص قابل ولایتی باشند و بتوانند جلو گیری کنند از بعضی ضررها که میخواید به مملکت یا بحکومت وارد شود و شایان ماد می خواهید آنها را محروم از و کالت کنید

در این جلسه آقای کازرونی در جواب بنده اظهار کردند (که فلانکس گفت رؤسای ادارات نفوذی ندارند اما دلیل عدم نفوذ اقامه نکرد بنده آنچه تا اکنون شنیده و دیده ام طرف اثبات باید دلیل اقامه کند نه طرف نفی زیرا ثانی و محتاج به اقامه دلیل نیست ولی باین حال با هم دلیل اقامه می کنم که نفوذی ندارند اما بشرطی که آقایان دقت کنید چیست از شغل او فهمیده میشود که این شخص نفوذ دارد یا ندارد یک کاغذی می برند نزد او و هفت شاهی اجرت میدهند او را هم گرفته می اندازد در صندوق و بعد هم به توسط چاپار کاغذ را میفرستند آیا این شخص که شغلش این است چه نفوذی در ولایات دارد؟ نماینده عدلیه چه اعمال نفوذی میتواند بکند یا نماینده تلگراف و ماله چه اعمال نفوذی می تواند بکند آیا نماینده مالیه می تواند مالیات دولت را به بخشد و یا مردم را در تحت فشار بگذارد ولی از آن طرف یکی از فوائدی است که آنها در نمایندگی پارلمان دارند این است که وظیفه مهم پارلمان تبدیل دخل و خرج و نظارت در بودجه های مملکت است و نظارت در بودجه مملکتی بطور اکل حاصل نمی شود دیگر اینکه در تشکیلات آن وزارتخانه اطلاع داشته باشد مثلاً وقتی که بودجه عدلیه بمجلس می آید اشخاصیکه در عدلیه کار کرده اند مثل آقای شیخ - رئیس و آقای حاج شیخ اسدالله و آقای فتح الدوله و آقای رکن الملک اینها یک اشخاصی هستند که از تشکیلات عدلیه با اطلاع اند و اگر دولت بخواهند یک جمعی را ببرودجه آنجا بکنند این آقایان همه مانع خواهند شد ولی بنده و دیگران اطلاع نداریم برای اینکه در این اداره کار نکرده ایم یا وقتی نباشد بودجه خارجه باید بعضی از آقایان مثل شاهزاده نصرت الدوله هستند که در خارجه کار کرده اند و تشکیلات وزارت خارجه را میدانند و خوب میفهمند

ومی توانند بودجه خارجه را مطابق تشکیلات آن وزارتخانه معین کنند مثلا وقتی بودجه وزارت مالیه بمجلس بیاید البته تصدیق خواهد بود فرمود که آقای متمد السلطنه و شاهزاده محمد ولی میرزا و خود بنده که در مالیه بوده ایم بهتر می توانیم دخل و تصرف در این بودجه و تشکیلات آن وزارتخانه بنماییم زیرا که ما در آنجا بوده ایم و ترتیب آنجا را میدانیم و نمیشود بما اشتباه کاری ولی سایرین که در این تشکیلات کار نکرده اند شاید مسیوق نباشند و در پارلمان باید از همه نوع مردم و کیل باشد که از عقاید آنها استفاده کنند نه اینکه بیابند یک جماعتی را از حق انتخاب که حق حیات و زندگانی او هست او را محروم کنند بنده آنروز که عرض کردم رؤسای ادارات نفوذی ندارند و نمی توانند اعمال نفوذ کنند آقای کازرونی نیدانم بطور شندید نه عرض بنده را که فرمودند خود شما رئیس گمرک بوده اید و وکیل شده اید این مسئله صحیح است و بنده تصدیق دارم و منکر نیستم که رئیس گمرک بوده ام ولی باید دید آن شخص که بوده و کیل شده درجه جا بوده و آیا قادر با اعمال نفوذ بوده است یا نه بنده چندین سال در کردستان بوده ام شاید قریب چهارسال متدرجاً و در این اواخر هم قریب دو سال در کردستان بودم و پیشکار مالیه میرزا همایون خان همراه ما بودند وقتی که می خواستم به بانه و سفر حرکت کنم حاکم آنجا میگفت من مسئولیت شمارا قبول نمی کنم و اطمینان ندارم که شما بروید معهدا رقتم .

در حضور آقای سردار معظم میگویم که باهم مسافرت کردیم منتهی وقتی که رقت آنجا خوش سلوکی مردم داری کردم از این جهت بنده را وکیل کردند حتی یک روزی آقای شیخ علاءالدین که اول رئیس آنجا است درباره بنده میگفت که فلانکس هیچ عیب ندارد مگر یک عیب دارد که فلان نیخوادم آنرا عرض کنم بهر حال در وکالت خود اعمال نفوذی نکردم و مردم باراده خودشان بنده را وکیل کرده اند مطلب دیگر اینکه آقای ملک در ضمن نطق خودشان اظهار کردند که باین ماده پنجم خیال ندارند اشخاص را از حق انتخاب محروم کنند پس معلوم میشود در سایر مواد این خیال را دارند بنده استدعا دارم که آقایان همیشه از روی برهان و منطق قضاوت کنند در مجلس نباید هیچ نظریه داشت (انشاء الله هیچ نظریه هم نیست) به عقیده بنده در این قانون باید یک تشکیلاتی نمود برای مردم تا اینکه همه بتوانند در اینکار شرکت کنند و باید بطوری نمود که در انتخابات هیچ اعمال نفوذی نشود.

ولی در عین حال بخیال اینکه فلان آقا در موقع انتخابات یک اعمال نفوذی نشود بی توان یکمده اشخاص را از وکالت

معروم کرد بنده آنروز عرض کردم که اگر از خود آنها جلو گیری کنید در باره کسانشان اعمال نفوذ میکنند پس اگر آقایان میخواهند جلو گیری از اعمال نفوذ بکنند باید از طرق دیگری اقدام نمایند .

باید در تأسیس مدارس و تکمیل معارف و بالاخره در بیدار کردن مردم سعی کرد مردم را باید با انتخابات علاقمند کرد که در موقع انتخابات خودشان اظهار علاقه مندی کنند .

ملاحظه بفرمائید وقتی که انتخابات شروع میشود عده رای دهندگان به هفت هشت هزار نفر میرسند . برای اینکه مردم علاقه مند نیستند پس باید مردم را به پارلمان علاقمند کرد تا آنها مطمئن شوند که وقتی وکیلشان بمجلس آمداز وجود او استفاده خواهند برد باید برای مردم کار های خوب کرد و وقتی که مردم دیدند کلاه کارهای خوب برای آنها میکنند طبعاً علاقه مند شده و از آنها جدا دفاع خواهند کرد و قهراً نیکگذارند اعمال نفوذی بشود .

بنابر این تصور نمیکنم با اضافه کردن این ماده بشود از اعمال نفوذ جلو گیری کرد بنده یک سئوالی کرده ام و بالای این تریبون گذاردم و از ناطق محترمی که بعد از بنده برای جواب حاضر می شوند تقاضا میکنم جواب این سئوال بنده را در زیر آن بنویسند .

مغیر - آقای اقبال السلطان مکرر در ضمن فرمایشات خودشان خطاب به کمیسیون میفرمایند که چون می خواهید یکمده اشخاص را از حق وکالت محروم کنید بنده عرض میکنم ما چه اشخاص را از حق وکالت محروم کرده ایم در این قانون انتخابات یک شرایطی برای محرومیت از وکالت معین شده است که آن شرایط دو قسم است :

یک قسم همان شرائطی است که در قانون سابق هم داشت از قبیل تجاهر بسفوق و مرتکب بیجنه و جنات و غیره .

یک قسمت دیگر یک عده اشخاص هستند از قبیل حکام جزو کل و معاونین آنها و غیره که موقتیت آن ها را محروم کرده است .

البته حاکم نمی تواند در قلمرو حکومت خود وکیل شود چرا نمی تواند برای اینکه مسلماً اعمال نفوذ میکنند پس این محرومیت نیست زیرا همین قانون به همین آقایان اجازه میدهد که از جاهای دیگر که غیر از خطمو قلمرو مأموریتشان باشد وکیل شوند مثلا حاکم شیراز از آذربایجان میتواند انتخاب وکیل شود همچین در این قانون پیش بینی شده که وزراء در زمان تصدی وزارتشان نمی توانند وکیل شوند علت هم واضح است برای و اینکه وزراء در تمام مملکت نفوذ دارند

و هر وزارتخانه در مرکز ولایات و ایالات شغبات مختلفه دارد که تمام مطیع اوامر وزیر خواهند بود و حتی الامکان میخواهد اوامر تمایلات وزرا را اجرا کند باین حال نمیشود گفت که بکنفر وزیر در موقع انتخابات نمی تواند اعمال نفوذ بکنند علاوه قانون هم اجازه اشغال در مقام را بیک نفر نمی دهد زیرا یا باید وکیل باشد یا وزیر در آن واحد در مقام را اشغال کردن خارج از ترتیب و رویه است و خود آنها هم نباید راضی باشند که هم وکیل باشند و هم وزیر .

اما راجع بسایر رؤسای دوائر دولتی آنها هم همین یور در قلمرو مأموریتشان نمی توانند وکیل شوند و همان ملاحظاتی که نسبت بوزراء و حکام و معاونین آنها در قانون منظور شده درباره اینها رعایت شده است .

میفرمایند رئیس پست یا رئیس تلگراف چه نفوذی دارند شاید بنده هم تصدیق بکنم که رئیس پست و تلگراف چندان نفوذی ندارد .

اما آیا میتوانی بفرمائید رئیس مالیه هم که با همه طرف است نفوذ ندارد؟ بعلاوه در موقع انتخابات ما تجربه دیده ایم که همین رؤسای ادارات در موقع انتخابات اعمال نفوذ و دسته بندیها کرده اند و همان دسیسه ها و اعمال نفوذها ما را مجبور کرده است که امروزه این مسائل را پیش بینی کرده و جلو گیری کنیم و می خواهیم انتخابات را کاملاً آزاد بگذاریم پیشکار مالیه یا رئیس گمرک یا رئیس پست و غیره البته خیلی مقدسند ولی داعی ندارد که از قلمرو مأموریت خودشان وکیل شوند و اسباب زحمت برای مردم و مجلس فراهم آورند خوب است از جای دیگر انتخاب شوند .

اما یک کلمه دیگر آقای اقبال السلطان فرمودند هیچ مورد نداشت چون اشخاص لایق در مملکت خیلی کم هستند از این جهت اعضا ادارات نظر با اطلاعاتی که دارند باید وکیل شوند بنده مقصود ایشان را نفهمیدم چیست ؟ اشخاص لایق کسانی هستند که طرف اعتماد عامه و قاطبه ملت باشد و مردم بانظر اعتماد و اطمینان آنها را وکیل نمایند باید از نقطه نظر شخص بنده و دیگران و این قانون هم وزرا را بواسطه نفوذ در تمام مملکت و حکام کل و جزو معاونین آنها و رؤسای ادارات را فقط در قلمرو مأموریت خود محروم از وکیل شدن نموده است .

حالا دیگر بستم بنظر اکثریت است اگر آقایان می دانند این مسئله ضرر و خلی در امر انتخابات دارد البته هر چه رای دهند مختارند .

اما اینکه آقای اقبال السلطان

فرمودند چرا فقط برای اعضاء ادارات نفوذ قائل شده و حال آنکه دیگران هم هستند که اعمال نفوذ میکنند) از طرف کمیسیون در جواب ایشان عرض میکنم هر کسی هر قسم اعمال نفوذی کند که منی بر دسیسه و تهدید و آنتریک باشد البته باید محروم از وکالت شود ولی یک کسی در یک جائی نفوذ مشروع داشته باشد باین معنی که افکار عمومی متوجه او باشد و انتخابات مبتنی بر تهدید و دسیسه می باشد چنین شخصی را نمی توان گفت انتخاب شود و البته در هر مملکتی یک چنین اشخاص هستند که در محل خودشان نفوذ مشروع دارند و مردم بآنها عقیده دارند و انتخابات میکنند بالاخره سئوال ایشان همین است که جواب عرض کردم .

رئیس - خطاب با آقای ملک الشعراء این شرح را جنابعالی ببیند نوشته اید ؟ ملک الشعراء بلی .

(بشرح ذیل قرائت شد)

• قریبات شوم •

بنده خاطر مبارک را مستحضر می دارم که در تقدیم تأخیر اجازات مراعات صحت نمی شود و اگر یک دفعه دیگران بی ترتیبی را منشی تعقیب نماید بنده از مجلس خارج می شوم و در جرایم اعتراض می کنم .

رئیس - جنابعالی باید بدانید که منشی ها را بنده انتخاب نکرده ام و مجلس انتخاب کرده است اگر اعتراض به آن ها دارید باید باین جمعیت های خودشان مذاکره کنید .

یک دفعه دیگر هم این طور تحکم آمیز اجازه خواسته بودید چیزی نگفتم حالا این دفعه را نوشته اید حالا هم اگر چیزی نکویم شاید در آتیه یک نوع دیگر با من معامله کنید .

شما باید مطلب را ملتفت باشید و بدانید که اگر بمقامات دیگری استکاء دارید بزور و جبر نمی شود حرف خودتانرا پیش ببرید .

ملک الشعراء چند دفعه است که بنده اجازه خواسته ام و غالب آقایان هم مسیوقند و مکرر در حضور خودتان هم عرض کرده ام خود آقا هم مسیوقند که در اجازه ها یک نوع بی ملاحظه گی هامشود و من این شرح را بخود آقا عرض کردم و قسمه این بود خود آقا با آقایان منشی ها نصیحت بفرمائید بنده قبلاً در چند ماده اجازه خواسته بودم دیده شد با آقایانی که بعد از بنده اجازه خواسته اند اجازه داده شد .

در تقدیم و تأخیر اجازه صحیحاً مراعات نمی شود چنانچه آن دفعه هم حضورتان عرض کردم و این دفعه هم که عرض شد در تعقیب همان مسئله بود والا بنده شهرت کلام ندارم و پزحرف هم بنستم و در قوانین

که علاقه دارم و خود را حاضر برای دفاع کرده ام وقتی که می بینم اجازه نمیدهند ناچارم مراتب را بخود آقا عرض کنم جز شخص آقا بکه میتوان گفت که یک منشی تقدیم و تأخیر اجازه ها را مراعات نمی کند .

رئیس - بن نمی شود گفت ملک الشعراء - میفرمائید انکاء بمقاماتی دارم بنده بکدام مقام می توانم انکاء داشته باشم انکاء من بآرامن است به حقی است که ملت بمن داده و می توانم در هر موقع اظهار عقیده کنم .

چرا بی لطفی میفرمائید چند روز قبل خدمتتان عرض شد که آقای عدل السلطنه که یکی از منشیان هستند اظهار داشته اند که بعضی از آقایان اکثریت سابق و اقلیت امروزه اجازه داده نمی شود چنانچه آقای حاج میرزا مرتضی در چند روز قبل در این قضیه بایکی از منشیان طرف شدند و بنده از این اعتراض که آقا میفرمائید خیلی متأسفم دیگر در مجلس حاضر نخواهم شد .

(در این بین از کرسی خودشان خارج و به سمت درب مجلس روانه شدند)

رئیس - میخواهید بیائید می خواهید من بیشتر متأسفم زیرا شما بعد از اینکه سه دوره در مجلس بوده اید هنوز ترتیبات مجلس را ملتفت نشده اید و نمی دانید که منشی ها را نظریات سیاسی خود مجلس معین میکند اگر شما حرفی دارید باید با جمعیت هایی که در مجلس حضور دارند مذاکره بفرمائید حالا می خواهید تشریف داشته باشید می خواهید تشریف ببرید (در این موقع آقای ملک الشعراء بکرسی خود معاودت نمودند)

رئیس - آقای مستشار السلطنه (اجازه)

مستشار السلطنه - تصور می کنم نظر آقای ملک الشعراء در این باشد که از طرف منشی ها در عرض اجازه ها به مقام منبع ریاست یک نوع مسامحه کاری هائی میشود چنانچه از طرف مقام محترم ریاست تذکر داده شد انتخاب منشی ها از طرف مجلس است ولی آنها هم باید بدانند که مجلس اعمال نظر خصوصی به نمایند و اگر فرضاً این خیال را داشته باشند بخواهند نظری بین دستجات بنمایند از طرف مقام محترم ریاست این مسئله پیش بینی شده و از هر دسته یک نفر منشی پشت میز نشسته است .

این ملاحظات کاملاً از طرف مقام محترم ریاست و هیئت رئیسه بعمل آمده و خود آقای ملک الشعراء هم که سابقاً جزو هیئت رئیسه بودند بخوبی می دانند

که تمام مسائل جزئی هم در آنجا قطع و فصل می شود بنده خودم وقتی که آقای ملک الشعراء و آقای تدین جزومنشی ها بودند اغلب همین اعتراضات را می کردم ولی بنده در حدود ادب و نزاکت و خواهش بوده است تا حال دو دفعه است که محل اعتراض واقع شده ایم دفعه اول چند روز قبل بود که آقای ملک الشعراء راجع به مسامحه و تقدیم و تأخیر اجازه شکایت کردند و یک دفعه هم امروز است در صورتیکه هر یک از آقایان که در هر ماده اجازه خواسته اند در این جا ثبت شده و الان هم حاضر است اما اینکه اظهار کردند آقای عدل السلطنه فلان حرف را گفته اند البته ایشان با مقام وکالت و منشی گیری که دارند از خودشان دفاع خواهند کرد ولی بنده در قسمت خودم موظف بودم مراتب را بعرض آقایان برسانم بنابر این گمان میکنم نظریات آقای ملک الشعراء غیر صائب بوده است و ضعیف منشی ها اینطور است که ملاحظه بفرمائید بنده شاید بعد از این عرایض از مقام منشی گیری استعفا بدهم ولی برای اینکه کسی که بدبختانه بعد از بنده شافل این مسند میشود از حملات و اعتراضات راحت شد این اعتراض را کردم حالا التفات بفرمائید شور در قانون انتخابات این ورقه ایست که در گالاری در تابلو گذارده شده است که قبلاً آقایان نمایندگان از مخالف و موافق در این ستون ها اسامی خودشان را می نویسند . نسبت باین قانون که امروز مطرح است در دوم جدی آقایان اقبال - السلطان محمد هاشم میرزا نصیر دیوان و یک عده دیگر آقایان اجازه خواسته اند و البته بدیهی است که این آقایان بر حضرت عالی مقدم اند و بیوجب همان نظامنامه که یک عده از نمایندگان محترم نوشته و مجلس تصویب کرده است شما نمی توانید خودتان را بسایرین تحمیل کرده و بر دیگران مقدم بدارید و نمی توانید به یک نماینده که ستمش علاوه و سرسلسله اصرار بوده و کمتر از جنابعالی به ملک و ملت خدمت نکرده است ایراد کنید و همین طور باز در ۲۲ دلو که پریروز بود عده دیگری از آقایان اجازه خواسته اند که چون جلسه ختم شد اجازه ها محفوظ ماند اسامی آقایانی که در ماده پنجم اجازه خواسته اند از این قرار است آقای ملک الشعراء بودند که چون در آن جلسه نوبت بایشان نرسید اجازه ایشان محفوظ مانده و امروز صحبت کردند آقایان سئوال می کنم ایشان در ماده پنجم فرمایش بودند یا خیر ؟

بعد آقایان نصرت الدوله و فتح الدوله و آقا سید یعقوب و حاج میرزا عبدالوهاب و آقا سید فاضل و طباطبائی تبریزی و گروسی بودند که هیچ یک از این آقایان بعد از شما صحبت نکردند چرا نکردند ؟

برای اینکه قانوناً وقتی که در یک ماده بقدر کفایت صحبت شد دیگری حق ندارد صحبت کند و اجازه او ساقط است بن چرا اعتراض میکنند میخواستید در موقع وضع قانون این اعتراض را هم بفرمائید باز هم این صورت اسامی است که در روز دیگر اسامی ایشان ثبت شده و برای اطلاع آقایان میخوانم . . .

جمعی از نمایندگان - کافی است ملتفت شدیم .

رئیس - بنده به آقای ملک الشعراء توصیه میکنم که خوب است مسائل مجرمانه در کار نباشد زیرا بطور مجرمانه کافذ می نویسد و بعد که بیرون میروید در خارج مجلس بعضی صحبت ها میکنند آن وقت بقول خودتان مطلب را در روزنامه می اندازید پس خوب است تمام مسائل آشکار و علنی باشد و در اینجا مذاکره شود تا بداند حق با کی است .

آقا سید فاضل - بنده پیشنهاد میکنم چند دقیقه تنفس شود .

رئیس - ده دقیقه تنفس است در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و پس از نیم ساعت مجدداً تشکیل گردید)

رئیس - مذاکرات راجع بودجه وزارت داخله است

اجازه هائی که در بیست و پنجم جدی خواسته شده است محفوظ است اسامی آن آقایان قرائت شده و اجازه داده میشود آقای سید یعقوب

(اجازه)

آقا سید یعقوب - موافقم

رئیس - آقای حاج میرزا عبدالوهاب

(اجازه)

حاج میرزا عبدالوهاب - بنده از آقای کفیل وزارت داخله سئوالی دارم و آن این است که برای بودجه نظمه قزوین چهار هزار و پانصد تومان نوشته و برای نظمه همدان هزار و دویست تومان خورد منظور شده است اگر چه وعده داده اند که برای سال دیگر جبران کنند ولی خواستم بدانم علت این تبخیر چیست در صورتیکه قزوین خیلی کوچکتر از همدان است بلاوه قزوین شهری است که در و دروازه دارد و همدان جائی است که در و دوازدهم ندارد با این حال بچه مناسب برای نظمه قزوین چهار هزار و پانصد تومان برای همدان هزار و دویست و خورده نوشته اند استدعا دارم بودجه طوری نوشته شود که همدان هم از حیث نظمه آسوده باشد

رئیس - آقای سهام السلطان

(اجازه)

سهام السلطان - بنده مخالفم بعد از یک موافق صحبت خواهم کرد

رئیس آقای دست غیب (اجازه)

رئیس آقای حاج میرزا مرتضی (اجازه)

حاج میرزا مرتضی - مخالفم

رئیس - شاهزاده محمد ولی میرزا (اجازه)

محمد ولی میرزا مخالفم

رئیس - آقای آقا سید فاضل

(اجازه)

آقا سید فاضل - موافقم

رئیس - آقای آقا سید یعقوب

چطور ؟

آقا سید یعقوب - بنده هم موافقم

رئیس - (خطاب با آقا سید یعقوب) بفرمائید

آقا سید یعقوب - در این مسئله که آقای حاج میرزا عبدالوهاب اظهار کردند و گفتند که بودجه نظمه همدان کم است من موافقم ولی اینکه سوال کردند چرا برای نظمه قزوین باینکه از همدان کوچکتر است زیاد تر بودجه منظور شده است البته خودشان تصدیق خواهند فرمود (همانطور که آقای زنجانی هم آن شب اظهار کردند

و همه آقایانهم میدانند) بودجه وزارت داخله بازده ماه است گذشته و بیکاه دیگر بیشتر با آخر سال باقی نمانده است و آن ما ناچاریم چیزی که گذشته و پولی را که دولت پرداخته است تصویب کنیم زیرا دیگر نمی شود از آن حکومت یا ایالت یا مأمورین وزارت داخله حقوقی را گرفته اند مسترد بداریم پس بعقیده بنده خوبست مثل همان رائی که درباره بودجه عدلیه داده شد مطابق بودجه مصوبه که از کمیسیون گذشته است و میگویند از بودجه چهار دیواری که پارسال در کابینه آقای مشیرالدوله رای دادیم تجاوز نکرد بلکه یکمده و پنجاه تومان هم صرفه جوئی کرده و زیادی دارد تصویب کنیم و اگر بنا باشد مثبت مذاکراتی در این زمینه بشود در واقع تکرار مذاکرات سابق است زیرا در حدود چهار دیواری یک بودجه گذشته است و فعلاً هم یکمده بیشتر با آخر سال باقی نمانده دیگر مذاکرات چندان ازومی ندارد و خوبست آقای مخبرهمان ماده که سابقاً بوده نسبت باین یکمده علاوه کند و مسلم است برای سال نو کمیسیون بودجه جدید یک تجدید نظری در این صورت خواهند کرد و همانطور که آقای منصور الملک اظهار داشتند نظمه بعضی جاها باید درست بشود و آن نقاطیکه از قلم افتاده البته باید در جری بودجه جدید منظور گردد ولی مذاکرات راجع به بودجه جدید را در موقع خودش باید صحبت کرد و مذاکره در این بودجه هم تکرار ماسبق است این بودجه همان چیزی است که سابقاً بآن رای داده ایم

معاون وزارت داخله - بلی فعلا
 بهمان میزان يك صدور شصت خروار رأی گرفته شود پیشتهاد را هم اصلاح بفرمایند.
 (جمعی از نمایندگان گفتند مذاکرات کافی است)
رئیس - آقایانیکه مذاکرات را کافی میدانند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)
رئیس - معلوم میشود کافی است . ماده مجدداً قرائت میشود و باورقه‌ای میگیریم .
 (مجدداً بمضمون سابق قرائت شد .)
شیخ الاسلام - یونجه راهم که نوشته اند با بودجه اختلاف دارد .
مخبر - کمتر است .
شیخ الاسلام - پس عیبی ندارد **رئیس -** آقایانیکه تصویب میکنند ورقه سفید والا بگوید خواهند داد .
 (در این موقع اخذ آراء بعمل آمده آقایان امیر ناصر و مستشار السلطنه اوراق را تعداد نموده نتیجه بقرار ذیل حاصل شد .)
 عدده حضار ۷۱ ورقه سفید علامت قبول ۵۳ ورقه کبود علامت رد ۲ امتناع ۱۶
رئیس - عدده حضار (۷۱) اشخاصی که قبول کردند (۵۳) پیشنهادی از طرف جمعی از نمایندگان شده است قرائت میشود :
 (بشرح ذیل قرائت شد)
 در موضوع لایحه مصارف روشنائی و تمزیه داری اعتبار مقدسه و اما کن متیر که سکه در روز شنبه ۲۳ شهر جاری مطرح و بالاخره آقای مخبر کمیسیون بودجه برای طبع و توزیع صورت جزه آن لایحه رامسترد و بیش از مبلغ پنج هزار تومان و کسر از آقای وجوه نقدی در لایحه به اعتبار ارسال نمیشود و نظر به آنکه آخر سال است و میبایستی مبلغ مذکور به اعتبار ارسال شود لذا امضاء کنندگان ذیل پیشنهاد مینمایم که قسمت اخیر راپورت کمیسیون مطابق شرح ذیل که هر گونه نظری از برای رسیدن بمصارف لازمه پیش بینی شده و البته موافق عقیده سایر آقایان نیز می باشد (آن قسمتی از وجوه که مخصوص عراق حرب است باید اساساً توسط مأمور سیاسی ایران در بغداد بمتصدیان روشنائی داده شود و متصدیانیکه تا بحال در طهران اخذ و دریافت میداشته اند فقط در هذمه السنه مشغول بوده و باید بآنها پرداخته شود .)
مجلس مقدس تصویب و اجازه فرمایند وزارت مالیه وجوه مذکور را بجهت مصارف مخصوصه عتبات را تأدیه نموده که به عراق حرب ارسال تارفع شکایت جمعی از خدام اما کن مقدسه بشود و بمصارف لازمه خود نیز رسیدگی باشد . با مضای سی و دو نفر از نمایندگان .

رئیس - مخبر کمیسیون در این باب حرفی دارند؟
مخبر - آن روزی که در اینجا مذاکره این لایحه بود نظر بتقاضای آقایان اینطور تصمیم شد که صورت جزء این راپورت بطبع برسد آن صورت هم بطبع فرستاده شد . حالا اگر بعضی آقایان تفکیک آن را بخواهند در اینجا برای بنده مقدور نیست مگر اینکه بکمیسیون رجوع شود بنده تصور می کنم تا آن وقت هم تمام صورت طبع و توزیع شده است .
رئیس - پس میخواهید بماند برای جلسه دیگر . در این باب مخالفی نیست . (اظهاری نشد)
 لایحه شورای دولتی مطرح است (بعضی از نمایندگان - خیلی از شب گذشته است می ماند برای بعد)
رئیس - رأی میگیریم که جلسه ختم شود یا نه ؟ آقایانیکه تصویب میکنند جلسه ختم شود قیام فرمایند .
 (اغلب قیام نمودند)
رئیس - معلوم می شود که باید جلسه ختم شود . جلسه آینده فردا دو ساعت و نیم بغروب مانده .
 (بعضی از نمایندگان - دو ساعت و نیم زود است دو ساعتی تعیین بفرمائید)
رئیس - رأی میگیریم به دو ساعت و نیم آقایانیکه تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)
رئیس - تصویب شد . موضوع مذاکرات اولاً قانون شورای دولتی در تانی قانون راپورت کمیسیون بودجه راجع به ورثه مؤید الممالک .
 آقای حاجی میرزا عبدالوهاب . (اجازه)
 حاجی میرزا عبدالوهاب - بنده اولاً در دستور عرض داشتم یعنی راجع به تقدم و تاخر آن و مقصود این است در عرض قانون شورای دولتی که فرمودند در مرتبه اول باشد قانون انتخابات معین شود و قانون شورای دولتی در مرتبه دوم باشد این اول عرض بنده ثانیاً عرض بنده راجع بلوایعی بود که شاهزاده سلیمان میرزا در چندی قبل از بین النهرین در پشت تربیون ارائه دادند و قرار شد که در شبات کمیسیونی برای رسیدگی باین کار انتخاب شود و این لوایح را ترجمه و طبع کنند استدعا میکنم که تا کید بفرمایند که از شعبات این کمیسیون انتخاب شده زودتر تکلیف این کار معین شود یکی دیگر هم راجع بر راپورت کمیسیون فوائد عامه است که شاهزاده میفرمایند دکتر میلسیو بعضی نظریات دارد در شب شبه هم هیئت تجار برای ترقی اقتصادات جلسه کرده بودند و چهارده نفر از نمایندگان در آنجا دعوت شده بودند چون تا بحال هنوز تکلیف آن معلوم نشده استدعا دارم تا کید بفرمایند که زودتر تکلیف آن

را معین نمایند .
 عرض دیگر هم راجع بکمیسیون مبتکرات بود و تمنا دارم تا کید بفرمایند که ماده واحده که راجع بانتخابات بود و بکمیسیون رفته است زودتر تکلیف آن را معین نمایند .
رئیس - آن لایحه که فرمودید پیش بنده است هر وقت از شعبات کمیسیون معین شود بآنها داده میشود راجع به قانون انتخابات که در دستور مقدم شود مخالفی نیست ؟
فتح الدوله - بنده مخالفم حاج میرزا عبدالوهاب - يك آقای فتح الدوله مخالفند
رئیس - رأی میگیریم آقایانی که تصویب میکنند قانون انتخابات مقدم باشد قیام فرمایند (عده قیام نمودند)
رئیس - تصویب نشد . آقای دولت آبادی . (اجازه)
 حاج میرزا علی محمد دولت آبادی - بنده عرضم راجع بلایحه شورای دولتی بود که جزو دستور شد
رئیس - آقای آقاسید یعقوب (اجازه)
 آقا سید یعقوب - بنده خواستم باز خاطر آقایان را متذکر کنم که يك قدمی راجع بمناقض بردارند و این راپورت راجع بگوگرد و نمک را که منافع برای دولت و ملت دارد مقدم بر شورای دولتی بدارند که اقلایك شور در او بشود و اگر نمی شود که بر شورای دولتی مقدم بدارند بنده پیشنهاد میکنم که جزو دستور شود که لااقل نسبتاً نسبتاً نماید
رئیس - میخواهید در مرتبه اخیر جزو دستور شود ولی وقت نخواهیم داشت
 آقای آقاسید فاضل (اجازه)
 آقاسید فاضل - عرضی ندارم
رئیس - آقای محقق العلماء (اجازه)
 محقق العلماء - عرضی ندارم
رئیس - آقای حاجی میرزا مرتضی حاج میرزا مرتضی - عرضی ندارم
رئیس آلهی کازرونی (اجازه)
 آقا میرزا علی کازرونی - اگر چه دیگر دستور معین شده ولیکن بنده عرض میکنم که شاید مستعد شود برای جلسه دیگر میخواستم استدعا کنم که لایحه امتعه وطنی چون شور دومش از کمیسیون فوائد عامه گذشته ولایحه اسیون راه آهن هم مدتی است راپورتش داده شده آنها هم ممکن است جزو دستور شود
رئیس - ممکن است راپورت راجع بامتنه

وطني و نمک جزو دستور شود
 آقای سیدالملک (اجازه)
 سیدالملک . گرچه دستور خیلی است ولی عرض میکنم بعضی جزئیات است که زود میشود تمام کرد قرارداد ایران و مصر چندی است شور اولش شده و يك مختصر وقتی میخواهد که مطرح شود و بگذرد استدعا می کنم در اول دستور بگذارند که بگذرد
رئیس - آقای شیخ الرئیس
 شیخ الرئیس - عرضی ندارم
رئیس - آقای فتح الدوله (اجازه)
 فتح الدوله - عرضی ندارم
رئیس - آقای سهام السلطان (اجازه)
 سهام السلطان - عرضی ندارم (مجلس دو ساعت و نیم از شب گذشته ختم شد رئیس مجلس مؤتمن الملک)
جلسه ۲۲۶
صورت مشروح یوم چهارشنبه ۲۵ برج دلو ۱۳۰۱ برابر ۲۷ شهر جمیدی الثانیه ۱۳۴۱
 مجلس تقریباً ۲ ساعت قبل از غروب بریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید .
 (صورت مجلس سوم ۳ شنبه ۲۴ داورا)
 آقای امیر ناصر قرائت نمودند .
رئیس - آقای آقاسید یعقوب . (اجازه)
آقاسید یعقوب - بنده در مسئله مأمورین ساوه عرض کردم بنا بر خبری که دارم از طرف وزارت جنگ و وزارت داخله مفتش هم برای تفتیش عملیات حکومت آنجا روانه شده و در صورت مجلس مسئله حکومت ذکر شده ولی اسم مفتش ذکر نشده خوب است مفتش هم نوشته شود چون اگر مفتش رفته باشد و رسیدگی نکرده باشد باید فکر دیگری کرد و یک قدم دیگری برای اصلاحات آنجا برداشت .
رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی (اجازه)
شیخ الاسلام اصفهانی - بنده در باب گندم نظمی تذکر دادم که در ماده واحده پیش نهادی کمیسیون ۲۶۰ خروار نوشته شده و در بودجه وزارت داخله ۱۶۰ خروار است و از طرف آقای مخبر و منصور الملک هم قبول شد ولی در این جا اشاره نشده است .
رئیس - آقای نصرت الدوله (اجازه)
نصرت الدوله - چون اظهارات آقای شیخ الاسلام راجع بیودجه وزارت داخله بود لهذا اجازه خواستم که اگر